Coed y Brenin

Safle: Coed y Brenin

Dyddiad yr arolwg: 15/06/2021

Ardaloedd yr arolygon: Llwybr dolen Pistyll Cain ac Afon Eden

Telor y Coed (*Phylloscopus sibilatrix*) yng Nghoed y Brenin.

1. Manylion yr arolwg

Gan gwmpasu'r un un ardal a llwybrau trawslun a wnaed yn 2020, roedd yr arolwg o Goed y Brenin yn cynnwys dau lwybr trawslun: un yn cymryd llwybr cerdded Pistyll Cain (7km o hyd) o'r brif ganolfan ymwelwyr gan ddilyn dolen i Bistyll Cain ac yn ôl; yr ail yn cymryd llwybr cerdded byrrach yr Afon Eden o'r ganolfan ymwelwyr at yr afon ac yn ôl (tua 1km o hyd). Mae Ffigur 1 isod yn rhoi trosolwg o'r ddau lwybr trawslun hwn.

Yn ystod yr arolwg, cofnododd arsylwyr unrhyw fywyd adar a welwyd neu a glywyd (yn enwedig arwyddion o weithgaredd bridio), gweithgaredd mamaliaid, 'digonedd' / helaethrwydd y sbwriel oedd ar hyd y llwybrau troed, amrywiaeth llystyfiant mewn lleoliadau penodol a sawl delwedd pwynt sefydlog ar hyd y llwybrau (gweler ffigur 2 am fanylion).

Amodau'r tywydd: roedd yr awyr yn glir (gorchudd cwmwl 0%) a gwyntoedd tawel (<10mya GO), gyda thymheredd cymharol oer ar ddechrau'r arolwg (7'C) a thymheredd ysgafn erbyn gorffen (18'C).

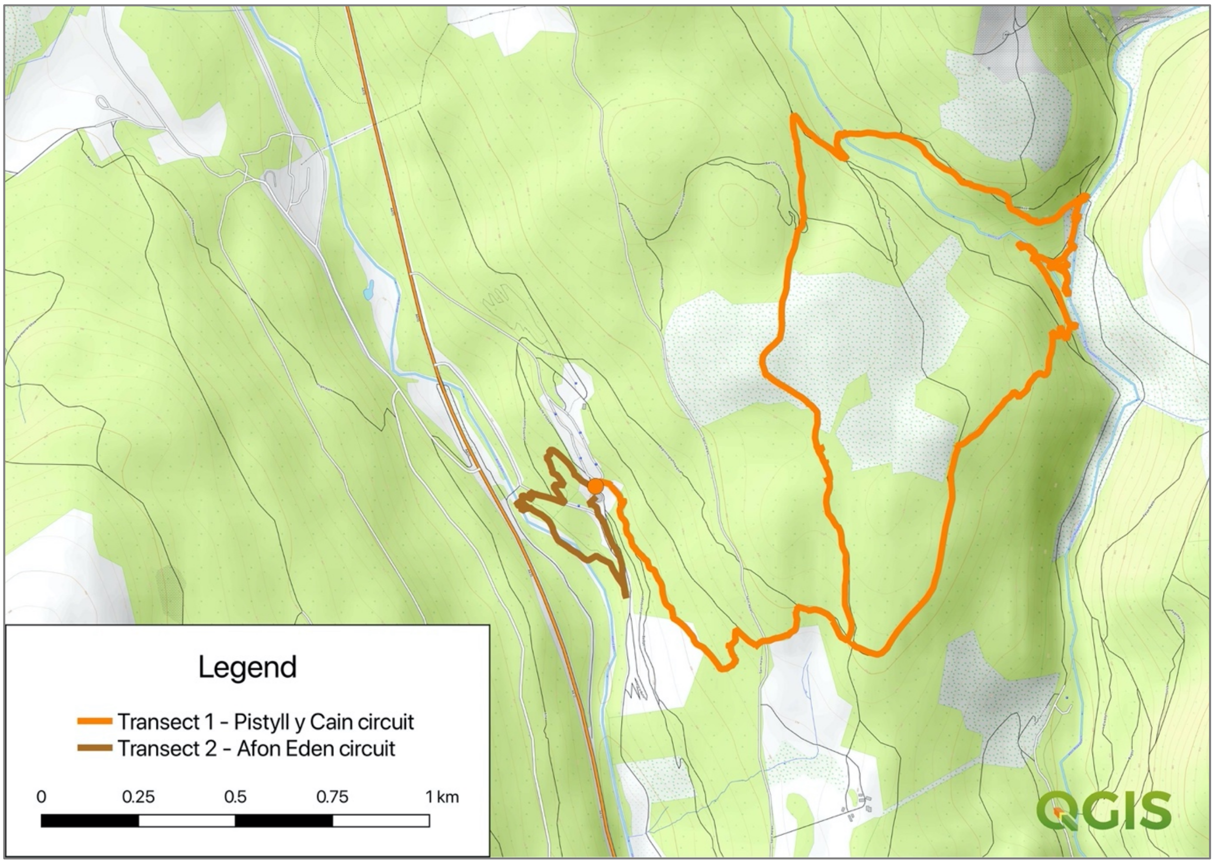

Ffigur 1. Map o ardal arolwg Coed y Brenin yn dangos y ddau lwybr trawslun a gynhaliwyd ar 15 Mehefin 2021: mae'r llinell **oren** yn dangos y llwybr cylchol a gymerwyd o'r ganolfan ymwelwyr (dot **oren**) o amgylch llwybr cerdded Pistyll Cain ~ 7km o hyd; mae'r llinell frown yn dangos y llwybr cerdded cylchol llawer byrrach o'r ganolfan ymwelwyr at yr Afon Eden ac yn ôl.

2. Canlyniadau

Rhoddir crynodeb o'r canlyniadau ar gyfer pob un o'r gwahanol arolygon isod. Mae Ffigur 2 yn rhoi trosolwg o leoliadau'r pethau mwy nodedig a welwyd, y pwyntiau arolwg allweddol a lleoliadau delweddau pwynt sefydlog. Cyfeirir at y pwyntiau hyn wedi'u rhifo yn nhestun y canlyniadau gan ddefnyddio cromfachau ac yna'r cod wedi'i rifo, er enghraifft '(**P3**)'.

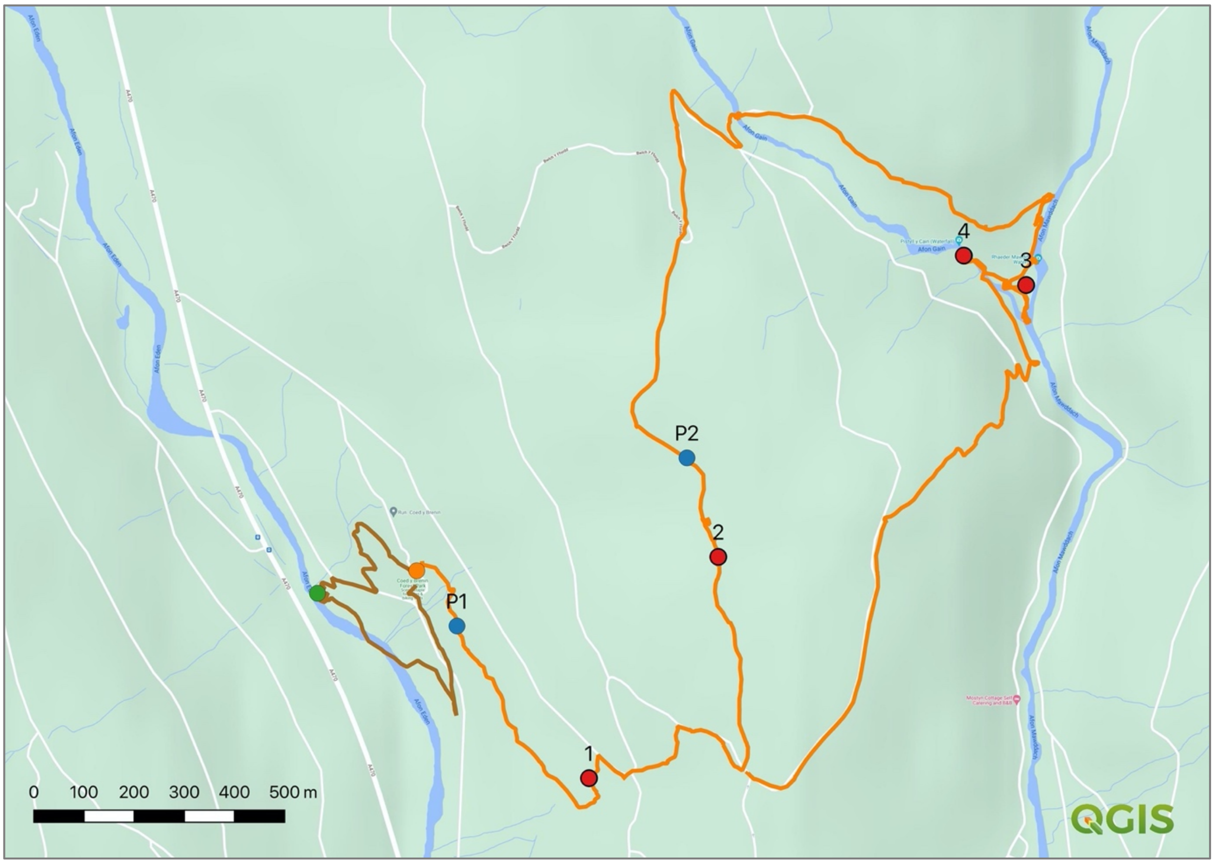

Ffigur 2. Map o ardal arolwg Coed y Brenin yn dangos y llwybrau trawslun a gynhaliwyd ar 15 Mehefin 2021 a lleoliadau pwyntiau arolwg allweddol: mae pwyntiau **coch** yn nodiadau targed y cyfeirir atynt yn y crynodeb canlyniadau isod; Mae pwyntiau **glas** yn safleoedd ffotograffiaeth pwynt sefydlog sydd wedi'u targedu'n bennaf ar hyd y llwybrau (gweler adran 2.5) ac mae'r dot **gwyrdd** ger Afon Eden yn safle arolwg llystyfiant.

2.1 Bywyd adar

Cofnodwyd cyfanswm o 32 o wahanol rywogaethau adar a 265 o unigolion yn ystod arolwg 2021 o Goed y Brenin (gweler tabl 1 isod). Roedd y cyfanswm hwn yn cynnwys 30 rhywogaeth o 219 o unigolion ar hyd llwybr trawslun hirach Pistyll Cain, a 14 rhywogaeth o 46 unigolyn ar y trawslun byrrach at yr Afon Eden. Y rhywogaethau mwyaf niferus a gofnodwyd oedd Drywod (39 i gyd), Titw Glas (37), Telor Penddu(19), Robiniaid (17) a Drywod Melyn Cribog / Eurben (16). Ymhlith yr hyn a welwyd a oedd fwy nodedig, roedd wyth Telor y Coed (sawl ceiliog / gwryw yn canu, a phâr bridio yn cario bwyd i'w nyth, ym **mhwynt 1** ar y map yn ffigur 2), deg Croesbig (y mwyafrif ohonynt yn adar yn hedfan uwchben, ond hefyd sawl gwryw yn canu), dau Wybedog Mannog / Smotiog, ceiliog Gwybedog Brith yn canu a'r Gog / Gwcw yn canu.

Cofnodwyd pedair rhywogaeth yn ystod arolygon 2021 a oedd yn absennol yn 2020, gan gynnwys y Gog, y Fronfraith, y Llinos Aur a'r Sguthan. I'r gwrthwyneb, gwelwyd chwe rhywogaeth yn 2020 na

chawsant eu cofnodi yn arolygon 2021: Trochwr / Bronwen y Dŵr, Coch y Berllan, Corhedydd y Coed, Bran Dyddyn, y Wennol a'r Llwydfron / Bronwen y Llwyn. Mae ffigurau 3 a 4 yn rhoi cymhariaeth fanylach o amrywiaeth a digonedd bywyd adar rhwng y ddwy flynedd.

Nid oedd unrhyw arwyddion amlwg bod bywyd adar yn cael ei effeithio'n negyddol gan y nifer fwy o bobl yn dychwelyd i'r safle poblogaidd hwn ar ôl yr arolygon sylfaenol yn ystod cyfnod clo 2020. Mae'r llwybrau wedi'u marcio'n dda a digonedd o orchudd coedwig trwchus i rywogaethau fodoli ynddo ac mae hyn yn debygol o leihau eithaf faint o aflonyddwch sy'n bosibl i'r mwyafrif o rywogaethau (ar wahân, efallai i'r rhywogaethau adar ysglyfaethus mwy gwyliadwrus fel bwncathod a gosog / gwyddwalch).

Tabl 1. Canlyniadau'r arolwg adar bridio yng Nghoed y Brenin.

Enw Safle		Coed y Brenin			
Math o arolwg		Adar bridio			
Arolygwyr		Ben Porter			
Dyddiadau'r arolygon		15/06/2021			
Rhywogaethau	**Enw gwyddonol**	**Trawslun neu safle**			**Tystiolaeth o fridio yn ystod ymweliadau**
		Llwybr cylchol Pistyll Cain	**Llwybr cerdded cylchol yr Afon Eden**	**Cyfanswm y nifer**	
Dryw	*Troglodytes troglodytes*	35	4	39	Ceiliogod / gwrywod yn canu ac oedolion yn seinio rhybudd
Titw Glas	*Cyanistes caerulus*	35	2	37	Cywion wedi magu plu / hedfan
Telor Penddu	*Sylvia atricapilla*	14	5	19	Ceiliogod / gwrywod yn canu
Robin	*Erithacus rubecula*	13	4	17	Ceiliogod / gwrywod yn canu a chywion wedi magu plu / hedfan
Dryw Melyn Cribog / Eurben	*Regulus regulus*	15	1	16	Ceiliogod / gwrywod yn canu
Adar y To	*Passer domesticus*		15	15	
Ji-binc	*Fringila coelebs*	6	1	7	Ceiliogod / gwrywod yn canu
Cnocell Fraith Fwyaf	*Dendrocopos major*	2		2	
Siff Saff	*Phylloscopus collybita*	9		9	Ceiliogod / gwrywod yn canu
Aderyn du	*Turdus merula*		3	3	Cywion wedi magu plu / hedfan
Dringwr bach / Cripiedydd	*Certhia familiaris*	2		2	
Titw Mawr	*Parus major*	2		2	
Bronfraith	*Turdus philomelos*	7	1	8	Ceiliogod / gwrywod yn canu a chywion wedi magu plu / hedfan

Telor yr Helyg	*Phylloscopus trochilus*	12	1	13	Ceiliogod / gwrywod yn canu
Telor y Coed	*Phylloscopus sibilatrix*	8		8	Ceiliogod / gwrywod yn canu ac oedolion yn cario bwyd
Sigl i Gwt Llwyd	*Motacilla cinereal*	5		5	Cywion wedi magu plu / hedfan
Titw Cynffon Hir	*Aegithalos caudatus*	3		3	
Titw Penddu	*Periapus ater*	9		9	Ceiliogod / gwrywod yn canu
Llinos Bengoch	*Carduelis cabaret*	1	1	2	Ceiliog / gwryw yn canu
Pila Gwyrdd	*Carduelis spinus*	12	6	18	Ceiliogod / gwrywod yn canu
Gwybedog brith	*Ficedula hypoleuca*	1		1	Ceiliog / gwryw yn canu
Gwybedog brych / Smotiog	*Muscicapa striata*	2		2	
Telor y Cnau	*Sitta europaea*	1	1	2	
Telor yr Ardd	*Sylvia borin*	5		5	Ceiliogod / gwrywod yn canu
Sgrech y Coed	*Garulus glandarulus*	3	1	4	
Bwncath	*Buteo buteo*	1		1	
Croesbig	*Loxia curvirostra*	10		10	Ceiliogod / gwrywod yn canu
Llwyd y Gwrych	*Prunella modularis*	1		1	Ceiliog / gwryw yn canu
Gwcw / Gog	*Cuculus canorus*	1		1	
Bronfraith fawr / Y Dresglen Fwyaf	*Turdus viscivorus*	2		2	
Sguthan	*Columbus palumba*	1		1	
Eurbinc / Jac-nico	*Carduelis carduelis*	1		1	
Cyfanswm y rhywogaethau		**30**	**14**	**32**	
Cyfanswm niferoedd		**219**	**46**	**265**	

Ceiliog Telor y Coed yn canu (*Phylloscopus sibilatrix*)

O gymharu'r ffigurau cyffredinol ar gyfer 2020 a 2021, amlygodd yr arolwg o'r ardal hon wahaniaethau bach o ran digonedd / helaethrwydd ac amrywiaeth bywyd adar (gweler ffigurau 3 a 4 isod). Mae'r cyfanswm o 265 o adar unigol a gofnodwyd yn 2021 15% yn is na'r ffigur o 314 ar gyfer yr un ardal yn 2020. Mae'r gwahaniaeth hwn mewn digonedd yn debyg i'r hyn a geir ar draws yr holl safleoedd eraill (yr ucheldir a'r iseldir) a gafodd sylw yn ystod yr arolygon hyn. Mae hyn, unwaith eto, fwya’ tebyg i'w briodoli i'r amodau tywydd gwahanol iawn yng ngwanwyn 2020 o'i gymharu â 2021, a'r oedi yn y tymor gan arwain at dymhorau bridio diweddarach i rai rhywogaethau, a chofnodwyd niferoedd llawer is o gywion wedi magu plu / hedfan. Mewn cyferbyniad â'r gwahaniaeth hwn mewn digonedd, roedd yr amrywiaeth yn debyg iawn ar gyfer 2020 a 2021, gyda 32 o rywogaethau wedi'u cofnodi yn 2021, o'i gymharu â 33 o rywogaethau yn 2020.

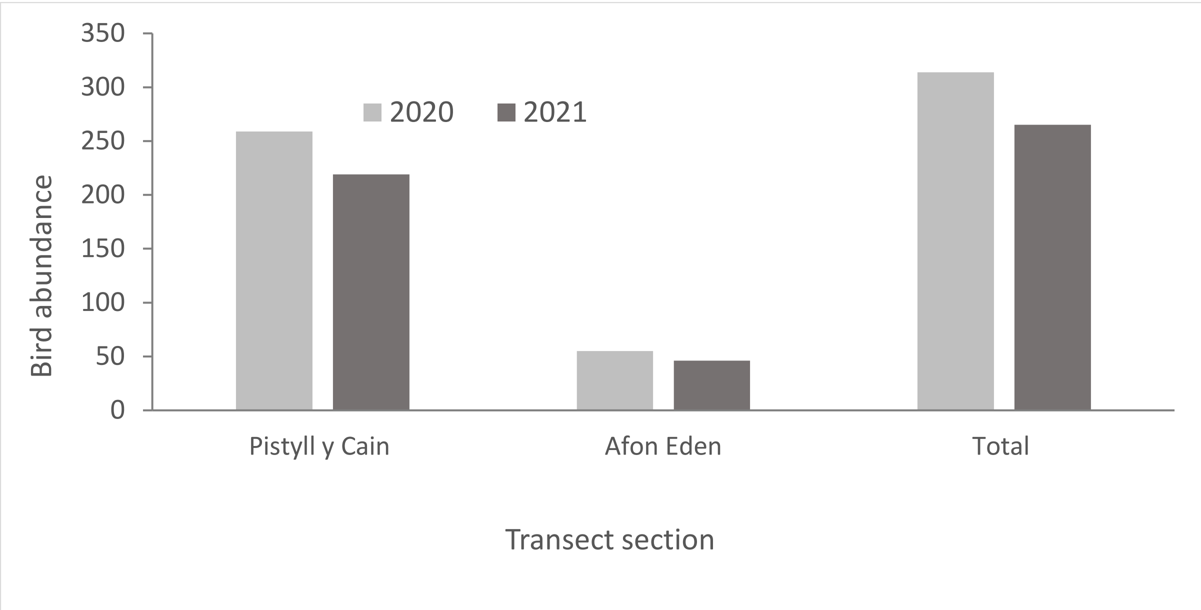

Ffigur 3. Digonedd adar (h.y. nifer yr adar unigol a gofnodwyd) ar hyd y prif lwybrau trawslun yn 2020 (llwyd golau) a 2021 (llwyd tywyllach).

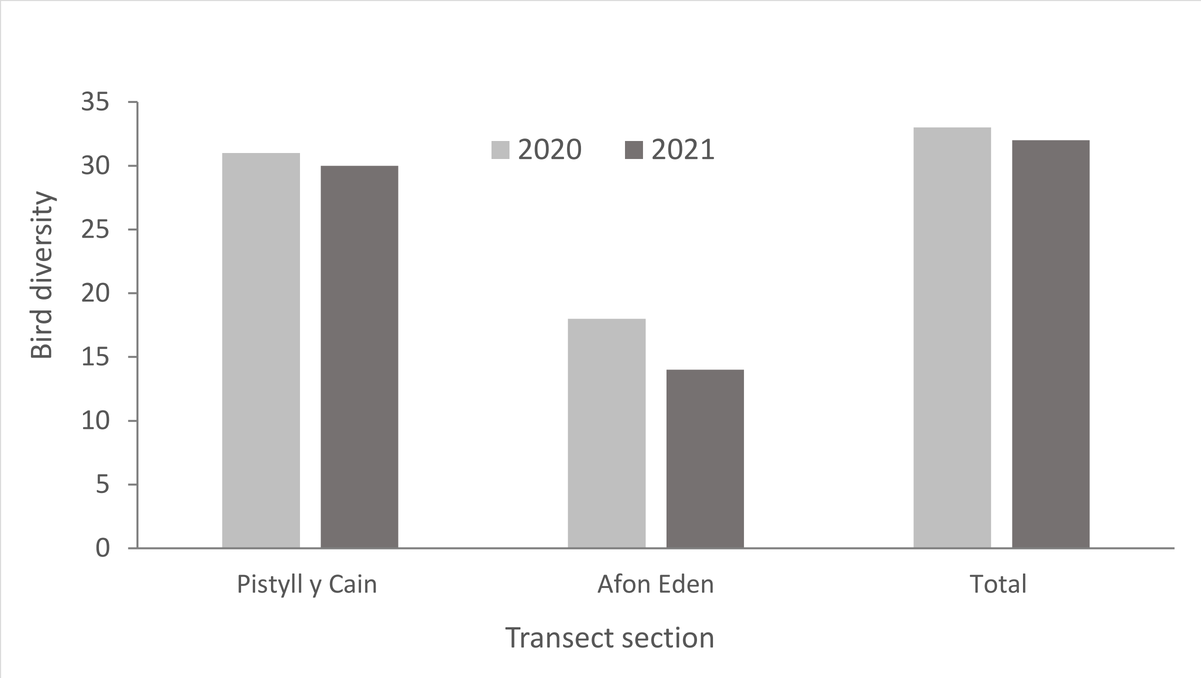

Ffigur 4. Amrywiaeth adar (h.y. cyfanswm nifer y rhywogaethau) ar hyd y prif lwybrau trawslun yn 2020 (llwyd golau) a 2021 (llwyd tywyllach).

2.2 Llystyfiant

Ychydig o arwyddion oedd yna o effeithiau andwyol yn sgil defnydd dynol o'r ardal o ran cymunedau llystyfiant. Roedd yna un safle a oedd yn ymddangos fel petai nifer yr ymwelwyr a'r defnydd dynol ohono yn cael ei effeithio o amgylch Pistyll Cain: roedd llwybrau o amgylch y naill ochr i'r afon, i rai tua rhai o'r golygfannau ac yn arwain at byllau mannau nofio yn dangos llystyfiant cywasgedig a mwsogl a llystyfiant wedi dirywio ar hyd y llwybrau hyn. Gweler y ddelwedd isod am enghraifft o'r effaith hon (tynnwyd y llun ym mhwynt 4 ar y map yn ffigur 2).

Erydiad ar lan yr afon lle mae llwybrau wedi'u creu a'u defnyddio'n helaeth i gael mynediad at Bistyll Cain o'r prif drac (pwynt **4** ar y map yn ffigur 2).

Cynhaliwyd arolwg llystyfiant yn 2020 o amgylch y meinciau picnic wrth ymyl Afon Eden (cyfeirnod grid SH721268 - wedi'i ddangos gyda phwynt gwyrdd ar y map yn ffigur 2). Ail adroddwyd yr arolwg hwn yn 2021 i gymharu sut roedd fflora ar y ddaear yn yr ardal hon ar ôl dychwelyd i lefelau uwch o ran nifer yr ymwelwyr / pobl yn cerdded ac achosion o sathru. Cyflwynir canlyniadau'r arolwg hwn yn nhabl 2 isod. Mae cyfanswm yr 17 o rywogaethau a gofnodwyd yn 2021 ychydig yn is nag yr amrywiaeth o 19 o rywogaethau planhigion a ddarganfuwyd yn 2020; roedd yn amlwg, fodd bynnag, fod digonedd cyffredinol y planhigion blodeuol yn llai yn y fan hon, yn ôl y disgwyl gyda mwy o sathru o amgylch y safle hwn.

Tabl 2. Arolwg llystyfiant cyffredinol o amgylch ardal bicnic Afon Eden (pwynt gwyrdd ar y map yn ffigur 2).

Enw'r Safle	Coed y Brenin	Lleoliad	Man picnic Afon Eden
Math o arolwg	Arolwg llystyfiant cyffredinol	Radiws bras (m) yr arolwg	10
Syrfewyr	Ben Porter	Cyf Grid	SH721268
Dyddiad (au) yr arolwg	15/06/2021		

Rhywogaeth	Enw gwyddonol	Digonedd (sgôr DAFOR)
Mwsogl Blewog Mawr	Rhytidiadelphus triquetus	Digon
Cnau daear	Conopodium majus	Aml
Llygad y Dydd	Bellis perennis	Aml
Suran y Coed	Oxalis acetosella	Aml
Briwydd y Rhostir	Galium saxatile	Aml
Hesg Rh.		Aml
Glaswellt Rh.		Aml
Crafanc brân y gweunydd	Ranunculus acris	Achlysurol
Fioled / llysiau'r drindod Rh.	Viola sp.	Achlysurol
Mefus Gwyllt	Fragaria vesca	Achlysurol
Glaswellt fernel melys	Anthox anthum	Achlysurol
Rhwyddlyn y mynydd / gwrych	Veronica montana	Achlysurol
Gwlydd Melyn Mair	Lysimachia nemorum	Achlysurol
Rhedyn Caled	Blechnum spicant	Achlysurol
Gwalchlys Rh.		Achlysurol
Rhwyddlwyn / Llygad Doli	Veronica chamaedrys	Prin
Llysiau'r Gingroen	Jacobaea vulgaris	Prin
Cyfanswm nifer y rhywogaethau	**17**	

Uchod: ardal y fainc bicnic ger Afon Eden ym mis Mehefin 2020, pan gofnodwyd amrywiaeth a digonedd mawr o fywyd planhigion oherwydd y defnydd isel iawn o'r ardal hon yn ystod y gwanwyn.

Uchod: yr un ardal ym mis Mehefin 2021, lle cofnodwyd llai o amrywiaeth a llai o ddigonedd o blanhigion a rhywogaethau blodeuol.

2.3 Sbwriel

Yn gyffredinol, roedd maint y sbwriel a ddarganfuwyd yn ystod y ddau drawslun hyn yn isel iawn, yn enwedig o'i gymharu â rhai o'r safleoedd eraill a arolygwyd yn ystod 2021 ledled Gogledd Cymru. Cofnodwyd cyfanswm o 10 eitem, yn cynnwys chwe math o sbwriel gwahanol (gweler tabl 3 isod). Bagiau baw cŵn plastig oedd yr eitem fwyaf niferus a ddarganfuwyd (tri i gyd), ac yna poteli plastig (dau) a phlastr meddygol (cymysgedd o blastig a chotwm). Mae'r cyfanswm hwn yn fwy na'r ddwy eitem a ddarganfuwyd yn 2020, ond roedd yn ddymunol o isel o ystyried defnydd a phoblogrwydd y safle hwn.

Tabl 3. Canlyniadau'r arolwg sbwriel yng Nghoed y Brenin.

Enw'r Safle	Coed y Brenin		
Math o arolwg	Arolwg sbwriel		
Arolygwyr	Ben Porter		
Dyddiad (au) yr arolwg	15/06/2021		
Math o sbwriel	**Quantity**		
	Pistyll Cain	**Afon Eden**	**Cyfanswm**
Bag Baw Cŵn		3	3
Potel blastig	2		2
Pecyn lapio melysion		1	1
Dilledyn	1		1
Croen banana	1		1
Plastr	2		2
Cyfanswm y mathau o sbwriel	**4**	**2**	**6**
Cyfanswm yr eitemau sbwriel	**6**	**4**	**10**

2.4 Pethau eraill a welwyd

Roedd yn arolwg tawel o ran gweld pryfed a mamaliaid achlysurol eraill. Cofnodwyd sawl twmpath nythu o Forgrug Coed Blewog (*Formica lugubris*) ar hyd y trac trwy'r goedwig ar ddolen gylchol Pistyll Cain, yn enwedig o amgylch yr ardal a ddynodir gan bwynt **2** ar y map yn ffigur 2.

2.5 Delweddau llwybr pwynt sefydlog i gofnodi cyflwr llystyfiant

Ar gyfer adroddiad eleni, dangosir delweddau o 2020 (colofn chwith) ochr yn ochr â rhai o 2021 (colofn dde) yn yr un lleoliadau ar gyfer dibenion cymharu.

Lleoliadau delwedd: **rhes uchaf** ar ddechrau llwybr Pistyll Cain yn **P1** ar y map yn ffigur 2; **rhes waelod** ar hyd dolen Pistyll Cain ger llannerch yn y coed ym mhwynt **P2** ar y map yn ffigur 2.